

Meșteșuguri și meșteri sătmăreni. Curelăria

Maria Lobonț Pușcaș, Levai Iosif

Toate bunurile create de om apar ca răspuns al nevoilor pe care acesta le are. În timp, realizarea, meșterirea artefactelor devine un mod de viață, o meserie și un mijloc de existență. La început, așa cum spunea Lucian Blaga, „fiecare individ își e gospodarul și meseriașul, poetul și cântărețul, țăranul și arhitectul”¹, apoi, perfecționându-se realizarea unor bunuri, se ajunge la nivelul superior de meșteșug. Meșteșugurile tradiționale apar și se mențin tocmai din nevoia de a se asigura cele necesare unui trai decent. Cei ce dețin, cunosc o meserie - meșterii sunt actanții principali, creatorii recunoscuți și respectați de comunitate. Curelăria este un meșteșug care face parte din marea ramură a meșteșugului prelucrării pieilor. Meșteșugul de a lucra în piele diferite obiecte, dar mai ales piese de harnașament își are începuturile încă din cele mai vechi vremuri, când omul a început să se apropie de cal (cal sălbatic), să îl îmblânzească și să îl folosească. Meșteșugul curelăriei este, prin urmare, unul din cele mai vechi în istoria omenirii. Ca orice meserie, și curelăria evoluează și se dezvoltă în timp, în funcție de nevoi și de cerințe. În Transilvania, meșteșugul șelăritului și al curelăritului s-au dezvoltat împreună, ca ramuri ale meșteșugului prelucrării pieilor, fără a se contopi unul cu altul². În secolul al XV-lea, s-au organizat în bresle independente în unele orașe, sau într-o singură breaslă, în altele.

La Satu Mare curelăria este un meșteșug care se practică din cele mai vechi timpuri. Dovada existenței și practicării acestei meserii sunt și câteva bunuri ce au aparținut breslelor din județ, și care se află în colecțiile Muzeului Județean Satu Mare. (Vezi fig. nr. 4, 5)

La numărătoarea curelarilor făcută de Camera meșteșugărească în anul 1774 exista următoarea situație: la Debrecen erau 23 curelari, la Bratislava 14, la Pesta 13, la Győr și Satu Mare erau 12, la Bistrița Năsăud erau 11 meșteri. Meșteri curelari existau și în celelalte orașe mari din regat, dar numărul acestora nu era mai mare de 10³.

În zona Satu Mare au fost cunoscuți de a lungul anilor mai mulți meșteri curelari. Amintim aici câteva nume, începând cu anii 1920: - meșterul Korompáki Kálmán; - meșterul Székely Pista care i-a avut ca ucenici pe: Kovács József, Kátai Lajos; - meșterul Nagy Bertalan; - meșterul Ádám B. care i-a avut ca ucenici pe: Müller István, Markos József; - meșterul Balla József; - meșterul Tomori Bálint; (după naționalizare) - meșterul Pofok György; - meșterul Balla József; - meșterul Kovács József; - meșterul Müller Pista i-a avut ucenici pe Kasztán Mihály și pe Papp Géza; - meșterul Kasztán Mihály i-a avut ucenici pe: Jakab Jáska și Szijjártó Ferencz; - meșterul Papp Geza i-a avut ucenic pe Müller Ferencz (fiul meșterului Müller Pista); - meșterul Tóth István a cărui ucenic a fost Lévai Iosif; - meșterul Csepa Ferencz; - meșterul Lévai Iosif; - meșterul Țiple (cel mai probabil autodidact).

Facem în câteva cuvinte o scurtă prezentare a meșterului curelar Levai Iosif. A fost ucenicul meșterului Tóth István, a absolvit și Școala de arte populare, specialitatea sculptură și marochinărie populară din localitatea Cernat, județul Covasna unde l-a avut profesor pe Fülöp Zoltán. A lucrat alături de meșterul său 5 ani și jumătate, începând cu anul 2007 lucrează în propriul său atelier. Este membru al Asociației de meșteșugari din Mátészalka, Ungaria, a urmat cursuri despre harnașamente și șei susținute de profesorul Pánczél Attila din Budapesta. De-a lungul anilor a reușit să obțină atestarea unor obiecte

¹ Lucian Blaga, *Cultura minoră și cultura majoră*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 80.

² *A magyar kézművesipar története*, volum colectiv, Budapest, 2005, p. 159, 203.

³ *Magyar népráz III. Kézművesség*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1991, p. 309.

realizate de dânsul. Atestarea pieselor de harnașament a fost făcută de Casa tradițiilor din Budapesta, secția meșteșuguri populare.

Tehnica tradițională de curelărie a unui atelier meșteșugăresc nu s-a schimbat semnificativ. ”Realizarea unui harnașament începea cu măsurarea calului, pentru care se realiza harnașamentul. Dacă nu era posibilă măsurarea calului, măsurile se stabileau având în vedere: - rasa calului; - greutatea; - vârsta; - statura. Meșterul măsoara, pe vremuri, cu palma (o palmă înseamnă 10,4 cm)”⁴.

Materia primă de lucru a harnașamentului - pielea - care era tăbăcită în trecut în ateliere de către curelari, dar după ce curelăria s-a separat de tăbăcărie, curelarii și-au procurat pielea de la tăbăcari. Pielea de vacă, taur sau bivoliță folosită pentru realizarea pieselor de harnașament era groasă de aproximativ 3,5-5 mm. Meșterii de azi folosesc același tip de material, diferă doar tratamentul pe care îl suferă pielea la prelucrare.

Primele piese de harnașament au avut o formă deosebit de simplă, având în principal un rol practic, anume de a transmite forța de tracțiune a calului în mișcare a unui obiect (căruta). Pieptarul și curelele erau late și se terminau cu capete îndoite și legate cu piele. Aceste modele de piese de harnașament stau la baza celor din zilele noastre.

Croirea se face cu cuțite diferite: există un cuțit cu care se face croirea curelelor cu margini paralele; pentru tăierea liniilor concave se folosește cuțitul de tip „semilună” sau cuțitul spiț. După croirea componentelor de harnașament, fiecare bucată în parte este vopsită, urmează uscarea acestora, iar apoi începe procesul de coasere. Coaserea pieselor de harnașament se face în două moduri: manuală și mecanică (există o mașină specială de cusut).

Cusutul manual se execută pe scaunul de curelărie cu ajutorul căruia se prinde materialul de cusut. Scaunul are un șezut alungit pe care curelarul se așează astfel având materialul de lucru la îndemână. Curelarul folosește la procesul de coasere și sula de diferite mărimi, ace și ață impregnată. Cusătura se realizează cu două ace trecute prin găurile făcute cu sula.

Apariția mașinii de cusut a ușurat mult munca curelarului, dar sunt situații în care folosirea acesteia este imposibilă.

O altă etapă de lucru este ornamentarea pieselor. Produsele de curelărie devin tot mai frumoase, mai elaborate și mai bogat ornamentate. Ornamentația mărește valoarea pieselor de harnașament. Ornamentele de harnașament sunt de mai multe categorii⁵:

- ornamente împletite,
- ornamente tăiate,
- ornamente împletite și tăiate,
- ornamente îmbogățite cu accesorii realizate din aramă (acest tip de ornamente este cel mai des întâlnit în zona Sătmăruului),
- ornamente la care se adaugă accesorii realizate din material textil (pâslă, fetru).

Ornamentele diferă în formă, cromatică și tehnică de lucru de la o regiune la alta, de la meșter la meșter. În trecut, casele regale/nobiliare aveau ornamentică specială pentru harnașament, erau ornamentele recunoscute ale casei respective. În colecția Muzeului Județean Satu Mare se află un astfel de ornament, despre care se presupune a fi aparținut uneia din casele nobiliare din zonă. Acest ornament a fost reprodus de către meșterul curelar Lévai Iosif din Satu Mare și atestat de către instituția mai sus amintită.

Piesa de harnașament este realizată din piele de taur prin împletire. După ce s-a realizat tăierea șuvițelor de piele, acestea au fost pregătite pentru împletire - s-au tăiat la

⁴ Inf. Lévai Iosif, 44 ani, Satu Mare, meșter curelar

⁵ Pettkó-Szandner Tibor, *A magyar kocsizás* (reeditare), Budapest, Lapu Kiadó, 1986, p. 185-196.

mărime și s-au cusut. În funcție de mărimea ornamentului realizat prin împletire se stabilește numărul de fire, se împerechează și se fixează la scaunul de curelărie. Firul din spate vine tăiat cu sula prin el se trage firul din față. Această tehnică de îmbinare stă la baza execuției unui ornament împletit. Tehnica devine mai complexă în cadrul execuției unui ornament în funcție de model și stil, de mărime etc. dar punctul de pornire rămânând același.

Meșteșugul curelăriei nu se rezumă doar la a confecționa piese de harnașament sau șei, meșterul curelar confecționează și alte produse din piele cum ar fi: teaca pentru cuțit ori arme, curele pentru gloanțe, genți, articole pentru dresaj (folosite la cai, câini), ori diferite articole sportive.

Bibliografie

Blaga, Lucian, *Cultura minoră și cultura majoră*, București, Editura Humanitas, 1992
Pettkó-Szandtner Tibor, *A magyar kocsizás* (reeditare), Budapest, Lapu Kiadó, 1986
A magyar kézművesipar története, volum colectiv, Budapest, 2005
Magyar népraz III. Kézművesség, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1991

Crafts and craftsmen in Satu Mare

Abstract

Handmade belts is a handicraft that has its beginnings in ancient times, when man tried to approach the horse (wild horse), to team it and use it. This handicraft is one of the oldest in human history. Like any handicraft, the belt making evolves and develops over time depending on the needs and requirements.

In Satu Mare the belt making is an old and well-known handicraft and there were many masters: Korompáki Andras, Székely Pista and his apprentice: Kavács József, Kátai Lajos; Nagy Bertalan; master Ádam B. and his apprentice: Müller István, master Markos József; master Balla József; master Tomori Bálint; master Pofok György; master Kavá Balla; master Kavács József; master Müller Pista and his apprentice: Kasztán Mihály and Papp Geza; master Kasztán Mihály and his apprentice: Jakab Jáska and Szijjártó Ferencz; master Papp Gáza and his apprentice Müller Ferencz (the son of master Müller Pista); master Tóth István and his apprentice Levai Iosif; master Csepa Ferencz; master Lévai Iosif; master .

This study is an information tool on the belt making masters from Satu Mare County.

Fig. 1-2 Piese de harnașament realizate de meșterul Lévai Iosif

Hagyományok Háza
Népi Iparművészeti Osztály
nepiparmuveszet@hagyomanyokhaza.hu
www.hagyomanyokhaza.hu www.heritagehouse.hu
1011 Budapest, Corvin tér 8. Postacím: 1251 Budapest, Pf.: 23 Tel./Fax.: (36-1)201-8734, 201-5017

2009/6/095 sz. ZSÚRIJEGYZŐKÖNYV	
BENYÚJTÓ NEVE:	Lévai József
BENYÚJTÓ CÍME:	Népi Iparművészeti Osztály
TERVEZŐ NEVE:	
TERVEZŐ CÍME:	
BENYÚJTÓ MEGJEGYZÉSE:	
A zsűrizsámot kapott termék az Áfa törvény szerint 2004.01.01-től tárgyi adómentes. (1992. Évi LXXIV. Törvény 2. Sz. melléklet 24. sorszáma)	
MEGNEVEZÉS:	szűri
MÉRET:	20x30
ALAPANYAG:	anyagok
SZÍNALLÁSA:	színek
DISZITMÉNY, STILUS	
SZAKÁG:	szűri
Éves előállítható példányszám:	40
HATÁROZAT ZSÚRISZÁM: SZB 445 2009	
A ZSÚRI MEGJEGYZÉSE SZÉPEN MEGMUNKÁLT, KEVÉSBÉ MEGSZOKOTT DISZITMÉNYT ALKALMAZ	
Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott tárgy a fent megnevezett tervező alkotása.	
A zsűrizésre beadott tárgyakat a zsűrizést követően 30 napig tudjuk tárolni. Kérjük, hogy elszállításukról szíveskedjék gondoskodni!	
Dátum:	
Dátum:	2009.03.25
Zsűri nevében HH által hitelesítve @ Antik Rt.	

Fig. 3 Actul de atestare a unei din piesele de harnașament realizată de meșterul Lévai Iosif

Fig. nr. 4, Lada breslelei tăbăcarilor,
colecția MJSM

Fig. nr. 5, Convocator de breaslă
colecția MJSM

Fig. nr. 6-8, Piese de harnașament realizate de meșterul Lévai Iosif și atestate de Casa tradițiilor din Budapesta